

---

# Süreç ve Tür Odaklı OKUMA VE YAZMA EĞİTİMİ

---

Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN

"İÜC Cumhuriyet'in 100. Yılına 100 Kitap Projesi kapsamında yayımlanmıştır."



Ankara  
2020

## Süreç ve Tür Odaklı OKUMA VE YAZMA EĞİTİMİ

Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN  
ORCID: 0000-0002-4094-5215

©Tüm Hakları Saklıdır. 2020.

Bu kitabın Türkiye'deki basım, yayın, satış hakları Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık San. Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri herhangi bir bilgi depolama ve erişim sistemiyle, mekânîk, elektronik, fotokopi, manyetik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, aktarılamaz, dağıtılamaz.

Yayıncı Sertifika No : 16003  
Matbaa Sertifika No : 47479  
ISBN : 978-605-170-342-8  
Kapak Tasarımı : Kezban KILIÇOĞLU  
Mizanpaj : Göksel ÇAKIR  
Baskı : Vadi Grafik Tasarım Ltd. Şti.  
Adres : İvedik Org. San. Bölgesi 88 Oto 3. Bölge  
1420. Cad. No: 58/5 Yenimahalle-ANKARA  
Tel : 0 312 395 85 71

### KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

DİLİDÜZGÜN, Şükran  
Süreç ve Tür Odaklı  
OKUMA VE YAZMA EĞİTİMİ

Anı Yayıncılık, Ankara/ Türkiye  
2020, 1. Baskı, x+270 Sf., 16x24 cm

**ISBN: 978-605-170-342-8**

### Dil Bilgisi, Türkçe, Eğitim

Dil, Dil Öğretimi, Sözlü Anlatım, Yazılı Anlatım, Metin, İletişim, Bağlam, Bağlaşıklık, Bağlaşıklık, Yazma, Yazma Eğitimi, Süreç Odaklı, Tür Odaklı, Anlatım Biçimleri, Tanımlama, Örnekleme, Alıntı Yapma, Benzetme, Nesnel, Öznel, Yazma Becerisi, Okuma, Paragraf, Bağlam, Yazma Süreci, Konu, Biçem, Ana Düşünce

Anı Yayıncılık  
Kızılırmak Sokak 10/A  
Bakanlıklar/Ankara  
Tel: 0 312 425 81 50 pbx  
e-posta: [aniyayincilik@aniyayincilik.com.tr](mailto:aniyayincilik@aniyayincilik.com.tr)  
<http://www.aniyayincilik.com.tr>

A harfinin evrimi



---

## ÖN SÖZ

---

Ana dili ediniminde bireylerin sırasıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini edindikleri görülür. "Yazma; dil becerileri içinde insanların yapmaktan çekindiği, sevmediği ve en çok korktuğu beceridir." desek yanlış olmaz sanırım. Türkçe derslerinde müfredatın yetiştirilmesi için en az zamanın, Türkçe ders kitaplarında da en az yerin ayrıldığı beceri, yazma becerisidir. Evet, gerçekten de yazma beceresi dil becerileri içinde geliştirilmesi en zor olan beceridir; bu görüşe sanırım kimse karşı çıkmayacaktır. Okumada zihni harekete geçiren hazır bir uyarıcı varken, yazmanın uyarıcısı bellek ve çağrışımlarla zihnimiz tarafından üretilir. Zihnin ürettiği bu çağrışım ve düşünceleri alıcının anlayacağı şekilde kurgulamak, doğru ve tam ifadeleri bulabilmek büyük bir bilişsel çaba gerektirmektedir. Bununla birlikte dilin ve düşüncenin gelişmesinde en büyük katkıyı sağlayan beceri de yazma becerisidir. Dil kullanımı yazmayla pekiştirilir, dil becerisindeki yetkinlik ve eksiklikler yazma sürecinde ortaya çıkar, yazmada düşünce ve dil keşfedilir, bu bağlamda yeni stratejiler geliştirilir ve yenilenip değiştirilir.

Bireysel, toplumsal, eğitsel ve meslekî alanda herkes bir şekilde yazılı metin üretme durumundadır. Üretilen her metin de belli bir türün temsilcisidir. Bireylerin sözcük dağarcığı ve dilbilgisi yetileri bu metin türlerini üretmeleri için yeterli değildir. Dil kullanımında dilsel yapıların bağlam içinde seçilmeleri, bir araya getirilmeleri ve uygun bir şekilde dizilerek hedeflenen iletişimsel amaçları yerine getirmeleri önemlidir. Her iletişimsel amaç farklı dilsel öğeler ve metin yapıları ile oluşturularak metin türleri oluşturulur. Sözcüklerin ve tümcelerinin bağlam dışında anlamlandırılmaları mümkün olmadığı için dil öğretiminde de bağlam dışlanamaz. Dil öğelerinin bağlam içinde anlam kazanmasıyla da metin oluşur; yani metin oluşturmadan ya da çözümlemeden iletişime katılmak mümkün değildir. Her metin de belli bir türün temsilcisi olduğu için (Türsüz metin olmaz.) anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilerin metin çözümleme ve metin oluşturma becerilerinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. O halde, normal olarak, dil öğretiminin ana maddesini metin türleri oluşturmalıdır.

Bireyin metin üretmesi metin üretme koşullarını içselleştirmesi ile olanaklıdır. Nitelikli bir metnin özellikleri nelerdir, metin nasıl yazılır, okurun beklentileri nelerdir, yazarın tüm bu soruların bilincinde olması gerekir. İletişim amacına uygun olarak, iletişim bağlamıyla uyumlu, bütünlük taşıyan, tutarlı bir metin nasıl oluşturulur? Türkçe

derslerinde bu bilgiler öğrencilere kuramsal olarak verilmekte, daha sonra da öğrencilerin böyle metinler oluşturmaları istenmektedir. Türkçe dersi bilgi değil beceri dersidir. Dolayısıyla ders esnasında öğrencileri kendi başına bırakıp ve belli bir zaman verip “A atasözünü açıklayan ya da B konusunda düşündüklerini anlatan bir yazı yazınız.” denilerek sadece öğrencilerin yazılarının toplandığı, çoğu zaman da öğrenciye dönüt verilmediği bir kompozisyon yazma saati ile yazma becerisinin geliştirilemeyeceği açıktır. Dil dersi düşünme dersidir, öğrencileri dili kullanarak bilişsel süreçlere girebilecekleri etkinlikler içine sokmak gerekir. Türkçe dersini tüm diğer derslerden ayıran ve “Türkçesi iyi olmayanın diğer dersleri de iyi olmaz. Türkçe, derslerin anasıdır.” sözlerinin hakkının verildiği Türkçe dersleri böyle etkinliklerle gerçekleştirilir. Öğrenciler iletişimi yani iletişimin somut göstergelerini çözümlyerek dil ve dil kullanımını çözebilir ve tüm dil becerilerinde başarıya ulaşabilirler.

Yazma becerisinin geliştirilmesi için okuma becerisinin geliştirilmesi ön koşuldur. Öğrenciler farklı amaçlarla farklı türlerde kurgulanmış metin türlerinin yapılarını çözümlenebilecekleri okuma etkinlikleri ile ne ve nasıl yazmaları gerektiğini anlayabilirler. Okuma etkinliklerinin amacı ne olmalıdır? Çağdaş dilbilimsel araştırmalar sonucu okuma eylemi söylemi, çözümlene eylemi olarak ele alınmaktadır. Metinler de söylemin somut ve durağan yansımalarıdır. Metin çözümlene yani metnin genel anlamını çıkarma; metnin kime, hangi ortamda, hangi amaçla yazıldığı ve nasıl oluşturulduğunun (hangi bölümleri, dil yapılarının bulunduğu ve bunların nasıl düzenlendiği) belirlenmesidir. O zaman, yapılan her okuma etkinliği metin yapısının bir yönünü ortaya çıkaracak nitelikte olmalıdır; aksi takdirde yapılan etkinliğin öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeye yönelik bir işlevi olması mümkün olmaz. Yapılan bir etkinlikle öğrenciler çok eğlenebilir (Örneğin; drama türü bir çalışmadır, ama metin edinci için katkı sağlayıcı bir içerik taşıyamaz.) ya da öyküleyici metinler/bilgi iletici metinler için metnin yüzeysel yapısında yer alan 5N1K soruları vb. ile çok sıkılabirler. Türkçe dersi de her ders aynı etkinliklerin yapıldığı tek düze bir derse dönüşür, oysa Türkçe dersi öğrencilerin keşfederek öğrenme yetilerini geliştirebilecekleri potansiyele sahip bir derstir.

Bu düşünceler ışığında hazırlanan bu kitapta kuramsal bilgi vermektense ziyade öğrencilerin metinlerle düşünerek ve uygulamalar yaparak okuma ve yazma becerilerini geliştirebilecekleri etkinliklere ağırlık verilmiştir. Okuma ve yazma becerilerinin temelini metin türü ve öğrencilerin bu becerileri geliştirmeleri için geçirmiş oldukları süreç oluşturmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin metin türlerinin amaçlarını, yapılarını ve farklı iletişimsel amaçların hedef kitleye göre nasıl gerçekleştirildiğini çözümlenmeleri üzerine odaklanılmıştır. Süreç ve Tür Odaklı Okuma ve Yazma Eğitimi başlıklı bu kitap, öğrencilerin okumadan yazmaya nasıl bir yolculuğa çıkmaları gerektiği konusunda alanda çalışanlara bir öneri niteliğindedir. Bu nedenle kitapta çağdaş görüşler bağlamında dil anlayışı, anlama ve anlatma becerileri, yazılı ve sözlü anlatım

farklılıkları, iletişimde metin, metin gerçeği, yazma eğitiminde metin ve metin türlerinin önemini ele alan kuramsal bölümlerden sonra sınıf içi uygulamalara yer verilmiştir. Konuların ve metinlerin anlatımından çok, uygulama ile nasıl öğrenileceği konusuna, düşünerek kuramsal bilgiye varılmasına ve bu bilgilerin içselleştirilmesine ağırlık verilmiştir.

Okumadan yazmaya doğru giden dil becerilerinin geliştirilmesinde öncelikle okuma metinlerinin tür bağlamında amaçları, hedef kitleleri, biçemleri ve kurguları (yapıları) bağlamında çözümlenerek nasıl oluşturulduklarının keşfedileceği etkinlikleri içeren bir bölüm (5. bölüm) oluşturulmuştur. 6. bölümde ise öğrencilerin; bilgi ekleyerek/çıkararak, biçemini değiştirerek yani metne müdahale ederek metin üzerine üretme çalışmaları ile metinle yarı bağımlı şekilde çalışmalarını sağlayacak etkinliklere yer verilmiştir. Kitabın son bölümü olan 7. bölümde öğrencinin süreç odaklı yazma aşamalarını yaşayarak öğreneceği, her aşamada yetkinlik kazanabilmesini amaçlayan etkinlikler düzenlenmiştir. İster okuma ister yazma etkinlikleri olsun tüm çalışmalarda, doğal olarak, metni araştırma konusu yapan metindilbilimin ilkeleri temel alınmıştır.

Elinizdeki kitap, yine *Anı Yayıncılık*'ta baskısı yenilenen *Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi-Uygulamalı Bir Yaklaşım* (2017) kitabımın devamı niteliğini de taşımaktadır. Lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında yaptığım derslerde öğrencilerle paylaştığım, tartıştığım ve ürettiğim etkinliklerin bu kitapla herkese ulaşabilecek bir duruma gelmesinden ayrıca büyük mutluluk duyuyorum. Bu çalışma; alanda çalışan öğretmen, akademisyen ve öğretmen adaylarında bir kıvılcım oluşturabilirse ne mutlu bana...

**Doç. Dr. Şükran Dilidüzgün**  
İstanbul, 2020



# İÇİNDEKİLER

Ön Söz -----iii

## 1. BÖLÜM

<b>DİL VE DİL ÖĞRETİMİ</b> -----	<b>1</b>
1. Dilin Tanımı -----	2
2. Dil Öğretimi -----	3
3. Anlama ve Anlatım -----	5
3.1. Anlatımın Amacı -----	5
3.2. Anlatımın Özellikleri -----	7
3.2.1. Doğallık -----	7
3.2.2. İlginçlik -----	8
3.2.3. Yalınlık -----	9
3.2.4. Tutarlılık -----	9
3.2.5. İnanırcılık -----	9
3.2.6. Akıcılık -----	10
3.2.7. Özlülük -----	10
3.2.8. Duruluk -----	11
3.2.9. Açıklık -----	11
3.2.10. Özgünlük -----	13

## 2. BÖLÜM

<b>ANLATIM YOLLARI</b> -----	<b>15</b>
1. Sözlü Anlatım -----	16
2. Yazılı Anlatım -----	17
3. Sözlü ve Yazılı Dilin Tipik Özellikleri -----	18
4. Yazma Becerisi -----	21
4.1. "Yazma" ve "Yazmak" -----	21
4.2. Yazmanın İnsan Yaşamındaki Yeri -----	23
4.3. Okuma ve Yazmanın Ayrılmaz Bütünlüğü -----	26

## 3. BÖLÜM

<b>METİN VE YAZMA BECERİSİ</b> -----	<b>31</b>
1. İletişim ve Metin -----	32
2. Anlama ve Anlatmada Metin Edinci -----	33
3. Metin Oluşturma Ölçütleri -----	34
3.1. Metin Odaklı Ölçütler -----	34
3.1.1. Bağlaşıklık -----	34
3.1.2. Bağdaşıklık -----	37
3.2. Bağlam Odaklı Metin Oluşturma Ölçütleri -----	38
3.2.1. Amaca Uygunluk -----	38
3.2.2. Kabuledilirlik -----	39

3.2.3. Duruma Uygunluk .....	40
3.2.4. Bilgisellik .....	41
3.2.5. Metinlerarasılık .....	41
4. Metin Türleri ve Yazma .....	43

#### 4. BÖLÜM

<b>YAZMA EĞİTİMİ</b> .....	<b>49</b>
Yazma Eğitimi.....	50
1. Yazma Eğitiminin Amaçları ve Bileşenleri .....	50
2. Yazma Stratejileri.....	55
3. Yazma Eğitimi ve Metin Türü/Yapısı .....	56
4. Yazma Öğretiminde Temel Yaklaşımlar.....	60
4.1. Ürün Odaklı Yazma Yaklaşımı .....	60
4.2. Süreç Odaklı Yazma Yaklaşımı .....	61
4.2.1. Süreç Odaklı Yazma Aşamaları .....	63
4.3. Tür Odaklı Yazma Yaklaşımı .....	65
4.4. Süreç ve Tür Odaklı Yazma Yaklaşımı .....	67
5. Anlatım Biçimleri .....	70
5.1. Açıklayıcı Anlatım .....	71
5.2. Tartışmacı Anlatım .....	74
5.3. Betimleyici Anlatım .....	77
5.4. Öyküleyici Anlatım.....	82
6. Düşünceyi Geliştirme Yolları .....	84
6.1. Tanımlama .....	85
6.2. Örnekleme .....	86
6.3. Karşılaştırma .....	87
6.4. Tanık Gösterme ve Alıntı Yapma.....	87
6.5. İstatistiklerden Yararlanma/Sayısal Verilerden Yararlanma.....	88
6.6. Benzetme .....	88
7. Metin Türü ve Anlatım Biçimi .....	91
7.1. Nesnel Anlatım.....	91
7.2. Öznel Anlatım.....	91

#### 5. BÖLÜM

<b>YAZMA BECERİSİ VE OKUMA ETKİNLİKLERİ</b> .....	<b>95</b>
Giriş.....	96
1. Başlık/İçerik İlişkisini Araştırma .....	100
2. Amaç/Sözce İlişkilerini Araştırma .....	104
2.1. Yapıyı Ana Düşünce ile İlişkilendirme .....	104
2.2. Yazarın Değindiği Noktaları Anlamaya Yönelik Doğru/Yanlış Soruları Sorma .....	111
2.3. Belli Metin Türlerinin Amacını Bulma .....	112



2.4. Aynı Konunun Farklı Bakış Açılıyla Yazıldığı Metinlerdeki Düşünceler ve Yazarın Bunu Hangi Dilsel Ögelerle Nasıl Vurguladığını Karşılaştırma	114
2.5. Bakış Açısını Belirleme	116
2.6. Paragrafların Anlatım Biçimlerini Bulma	120
2.7. Farklı Metinlerde Metne Giriş Yöntemlerini Bulma	120
3. Bağlam/Sözce İlişkilerini Araştırma	122
3.1. Metindeki Boşlukları Doldurma	122
3.2. Metni Belirli Yerlerde Kapama ve Tahmin Görevleri	124
3.3. Aynı Konuda Yazılmış Metinleri Karşılaştırma	126
3.4. Okuyucu Kitlesini Değerlendirme	128
4. Düzenlemeyi Araştırma	129
4.1. Okunan Metinlerde Bağlılık Bağlantılarını Bulma	129
4.2. Metnin Paragraflarını Doğru Sıralama	133
4.3. Metinden Çıkarılan Tümceleri Uygun Yerlere Koyma	135
4.4. Bir Metindeki Düşünce Geliştirme Yollarını Ayırt Etme	138
4.5. Diyagramla/Grafiklerle Gösterme	141
4.6. Ayrıntılı Plan Çalışmaları	151
4.7. Konu Değişimi Belirleyicilerini Bulma	157
4.8. Farklı Türlerdeki Metinleri Karşılaştırma	161

## 6. BÖLÜM

<b>YAZMA BECERİSİ VE METİN ÜZERİNE ÜRETME ÇALIŞMALARI</b>	<b>175</b>
Giriş	176
1. Bilgi Ekleme	176
2. Metinden Bilgi Çıkarma	181
3. Metni Tekrar Düzenleme	189
4. Biçemi Değiştirme	193
5. Bakış Açısını Değiştirme	198

## 7. BÖLÜM

<b>YAZMA SÜRECİ ÇALIŞMALARI</b>	<b>201</b>
Giriş	202
1. Yazma Öncesi/Hazırlık	202
1.1. Konu Seçimi	204
1.2. Konu Sınırlandırılması	207
1.3. Ana Düşünce Belirleme	209
1.4. Amaç Belirleme	211
1.5. Biçem Belirleme	213
1.6. Düşünce Üretme	214
1.6.1. Beyin Fırtınası	214
1.6.2. Soruları Kullanma	215
1.6.3. Kümeleme	217

1.6.4. Not Alma -----	218
1.6.5. Serbest Yazma -----	218
1.6.6. Güçlü Yazma-----	219
1.6.7. Görselleri Kullanma -----	219
1.6.8. Sosyal Medyayı Kullanma -----	220
1.7. Odaklanma -----	220
1.8. Tasarım/Plan Yapma/Düşünceleri Sıralama/Düzenleme -----	223
1.9. Ayrıntılı Plan Hazırlamak -----	224
1.10. Başlık Tasarlama -----	226
2. Taslak Yazma -----	229
2.1. Giriş Paragrafı-----	231
2.2. Gelişme Paragraf(lar)ı -----	232
2.2.1. Paragraf Yapısı -----	233
2.2.2. Gelişme Paragraflarında Sıralama -----	236
2.3. Sonuç Paragrafı -----	238
3. Yazma Sonrası -----	239
3.1. Gözden Geçirme -----	242
3.1.1. Bütünlük -----	245
3.1.2. Destek ve Detay -----	247
3.1.3. Tutarlılık -----	249
3.2. Düzeltme -----	252
3.3. Anlatım Bozuklukları -----	256
<b>Kaynakça -----</b>	<b>263</b>

---

# 1. BÖLÜM

---

## DİL VE DİL ÖĞRETİMİ

1. Dilin Tanımı

2. Dil Öğretimi

3. Anlama ve Anlatım

3.1. Anlatımın Amacı

3.2. Anlatımın Özellikleri

3.2.1. Doğallık

3.2.2. İlginçlik

3.2.3. Yalınlık

3.2.4. Tutarlılık

3.2.5. İnanırcılık

3.2.6. Akıcılık

3.2.7. Özlülük

3.2.8. Duruluk

3.2.9. Açıklık

3.2.10. Özgünlük

## 1. Dilin Tanımı

Dil, insanları diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliğdir. Çıkardığı seslere farklı boğumlama şekilleriyle anlamlar kazandırma sadece insanoğluna has bir yetidir. Hayvanların da birbirleriyle anlaştıkları bazı iletişim biçimleri vardır. Ancak bunlar kendilerinin yarattıkları bir dil değil sezgisel haykırışlardır, bu haykırışlar onlar için bir niyet belirtisi sayılabilir: sevinme, kızma, uyarma vb. Özdemir (2012: 20) işitme dilini ikiye ayırmıştır: ses dili ve söz dili. Bir boğumlamaya uğramayan, söze dönüşmeyen ses dilidir. Davulun sesi gibi hayvanların bağırması, böğürmeleri, çığlıkları da bu tür dile girebilir. Söz dili ise seslerin boğumlanarak bir anlam kazandırıldığı, söyleyiş ya da konuşmayla gerçekleştirilen dildir. Sesler saymaca da olsa sözcüklere dönüşür.

Aslında diğer varlıklar bilişsel açıdan nasıl doğdularsa yine aynı yetilerle ölürlür. Bilişsel bağlamda doğduğu şekilde ölmeyen tek varlık insandır. Bilişsel yetenekler dil yoluyla gelişir ve insan kendini dil yoluyla geliştirir. Dünyayı dil ile tanıyan, kavrayan ve kontrol edebilen insan gelişimin ya da tam tersi bozulmanın tek sorumlusudur. Tabiat dengesi içinde tüm hayvanlar ve bitkiler; yaşam döngüsü içindeki her şey belli bir düzenin parçasını oluşturmaktadır. Bunlardan birisinin tükenmesi düzeni bozacaktır. Örneğin; arıların yok olması ele alınırsa, Einstein "Arılar yok olursa, insanın sadece 4 yıl ömrü kalır" diyerek ilerleyen yıllarda arılarla birlikte insan neslinin de yok olacağını söyler. Arılar tozlaşma ile bitkilerin çoğalmasını sağlamaktadır, onların ortadan kaybolması halinde dünyanın besin kaynaklarının ciddi oranda azalacağı bir gerçektir. O zaman bazı şeylerden daha çok kazanmak için bazı şeyleri heba etmemek gerekir. Örneğin, tarım ilaçları gibi arılara zarar verecek maddeler dikkatli ve hesaplı kullanılmalıdır. Dünyadaki denge insanların akıl ve mantık dengesine bağlıdır. Akıl ve mantık düşünmenin bir ürünüdür; düşünmenin aracı da dildir. İnsanlar dillerinde ne kadar yetkin iseler, kavram zenginliği ve kavramlar arasında kurdukları ilişkiler bağlamında bu dengeleri koruyabilirler. Özdemir'e (2012:16) göre, "Bizi öteki canlılardan üstün kılan yanımdır düşünme, tasarlama, akıl yürütme ve anlatma gücümüzdür."

Konuşma ilk temel beceridir ve düşünmenin dil bağlamında ilk ürünüdür. Konuşmak düşünmek demektir. Aristo, "Konuşma sanatını bilen bir kişi düşündüklerinin hepsini söylemez, fakat söylediklerini düşünerek söyler." diyerek konuşma ve düşünme arasındaki ilişkiyi açıklar. Daha sonra kalıcılığı sağlama ve uzak mesafede anlaşma vb. nedenlerle bu farklı boğumlanmalarla anlamlandırılan ifadeler biçimlerle gösterilmeye başlanmış ve yazı dili ortaya çıkmıştır. Boileau "Yazmadan önce düşünmeyi öğreniriz." demiştir. "Belleğimizin bir konuda; sonuca varmak amacıyla bilgileri inceleyerek, bilgiler arası karşılaştırmalar yaparak, ilgiler kurarak yeni sonuçlar üretme çalışması vardır düşünmede" (İleri, 2004b: 142). İşitilmeyen konuşma olarak da adlandırılır düşünme.

Duygu ve düşüncelerin sözcüklerle ve kavramlarla ifade edilebilecek şekilde kayıt edilmesi biçimindeki yazı, kaynaklara göre M.Ö. 3000'lere doğru Mezopotamya'da, M.Ö. 3500'lü yıllarda Sümerler tarafından, hemen sonra da Mısır'da ortaya çıkar. "Bugünkü Lübnan çevresinde MÖ 2000 yıllarında yaşayan Fenikelilerin geliştirdiği yazı sistemi (alfabe), deniz ticareti yoluyla Yunanlılara geçmiş ve Yunanlıların bu sisteme ünlüleri de dâhil etmesiyle mevcut alfabe daha da gelişmiştir." (Akçay, 2005: akt. Beyreli, Çetindağ ve Çelepoğlu, 2012:17). Yazının M.Ö. 15000'lerde petroglif adı verilen ve kayaların üzerine çizilmiş işaretlerden doğduğunu kabul eden teoriler de vardır. Yazı dili yazının bulunmasıyla başlar, 1439 yılında matbaanın bulunmasıyla da büyük bir atılım yapar. Son zamanlarda görsel okuma/sunu da yaygın ve pratik bir iletişim biçimi olarak önem kazanmıştır.

Dil, çok yönlüdür; çünkü birçok işleve sahiptir. Öncelikle insanların toplu yaşamalarının zorunluluğu olarak ortaya çıkan bir *iletişim* aracıdır. Dille ortaya çıkan kavramlaştırma; yani bir şeyi görmeden de ses ve yazı imgesiyle hayal edebilme insanların bunlar hakkında düşünebilmelerini ve düşünce üretmelerini sağlar; dil bir *düşünme* aracıdır. "Ses duyulabilir; oysa sesimgesi konuşmaya dönüştürülme de zihnimizde vardır. Sesimgesi, gösterdiği kavram kadar zihinseldir. Düşünme sesle değil sesimgesiyle gerçekleşir." (Adalı, 2003: 97). Dil yaşamın kodlanmasıdır. Bir toplumun gelenek ve görenekleri, değerleri, alışkanlıkları, yaşayış biçimleri, inanışları dili yönlendirir ve geliştirir. Toplumdaki her yenilik dile yansır. Bireyler dillerini öğrenirken kültürlerini de öğrenirler. Her dil belli bir kültürün birikimi, yansıtıcısı ve aynı zamanda geliştiricisidir. Yabancı bir dil öğrenmek de farklı bir kültür öğrenmek anlamına gelmektedir. Çünkü bir dil öğrenmek başka bir dildeki sözcüğün yerine diğer dildeki anlamını koymak değildir; farklı bir bakış açısıyla dünyaya bakmaktır. Bir lisan bir insan demek bir lisan başka bir dünya demektir. Bu nedenle dil aynı zamanda bir kültür aktarım aracıdır. İletişim araçlarından en etkili olan sözlü ve yazılı anlatım ile *kültür aktarımı* daha etkili ve kolay bir biçimde yapılmaktadır (Ungan, 2007).

## 2. Dil Öğretimi

Dil öğrenmenin genel amacı hedef dili akıcı (tereddütsüz), doğru ve edimsel olarak etkili (alıcıyı rencide etmeden) bir şekilde kullanabilmektir (Ellis, 2003). Dili akıcı kullanmak, anlamı tam olarak ifade eden sözcükleri amaca uygun olarak diğer sözcüklerle doğru ilişkilendirmeyi gerektirir. Birbiri ardına dizilen tümceler biçim ve içerik olarak birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Söylenen şeyler mantıklı bir şekilde sebep-sonuç, amaç-sonuç, önem vb. ilişkileriyle sıralanmalıdır. Düşünceler kodlanmaktadır aslında. Dili kullanan 'metin üreticisi' her birey, dile yerleşmiş düşünce ve değerleri başkasına aktarır. Dil ile düşünüyapı arasındaki bu eyleşimden (diyalektik-